

Bernard Błoński

Dzieje diecezji siedleckiej i dekanatu radzyńskiego. Rys historyczny

Radzyński Rocznik Humanistyczny 11, 179-196

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ks. Bernard Błoński

(Archiwum Diecezjalne w Siedlcach)

Dzieje diecezji siedleckiej i dekanatu radzyńskiego. Rys historyczny

Celem tego opracowania jest ukazanie przeszłości i teraźniejszości diecezji siedleckiej wraz z najistotniejszymi wydarzeniami w latach posługi kolejnych jej biskupów. Biskupi bowiem byli animatorami życia religijnego i inicjatorami różnych form duszpasterstwa w diecezji im powierzonej oraz obrońcami i stróżami duchowych wartości Kościoła lokalnego na Podlasiu.

W kontekście dziejów całej diecezji postaramy się przybliżyć także historię dekanatu radzyńskiego, jako kościelnej jednostki terytorialnej w obrębie diecezji, istniejącego w celu lepszego i sprawniejszego zespolenia działalności duszpasterskiej.

Całość opracowania została podzielona, jak już wynika z samego tematu, na dwie części, a w każdej z nich

omówione będą istotne tylko, zdaniem autora, wydarzenia i osoby związane z historią diecezji siedleckiej i dekanatu radzyńskiego.

I. DZIEJE DIECEZJI SIEDECKIEJ

Na wstępie wyjaśnić należy używanie nazwy – diecezja siedlecka. Dzieje obecnej diecezji siedleckiej biorą początek od utworzonej 30.06.1818 r. przez Piusa VII, diecezji janowskiej czyli podlaskiej ze stolicą biskupią w Janowie Podlaskim. Powszechnie była używana nazwa – diecezja podlaska, aż do 1925 r., kiedy to w nowym podziale granic Kościoła w Polsce otrzymała nazwę – siedlecka czyli podlaska. Natomiast od 1992 r. dotychczasowa diecezja jest nazywana – siedlecka.

1. Diecezja janowska czyli podlaska

Dzieje obecnej diecezji siedleckiej biorą początek od utworzonej 30 czerwca 1818 r. przez papieża Piusa VII diece-

¹ Jest to rozszerzona i uzupełniona wersja referatu wygłoszonego 25.11.2000 r. w Radzynie Podlaskim podczas uroczystej sesji popularnonaukowej nt. „Chrześcijaństwo na ziemi radzyńskiej” zorganizowanej przez Radę Powiatu Radzyńskiego. Dane statystyczne podają stan na 31.12.2012 r.

zji janowskiej czyli podlaskiej ze stolicą biskupią w Janowie Podlaskim. W skład nowej diecezji weszło 119 parafii wydzielonych bezpośrednio z diecezji lubelskiej powstałej w 1805 r., a wcześniej należących do 5 diecezji w przedrozbiorowej Polsce: łuckiej, krakowskiej, poznańskiej, płockiej i chełmskiej. Terytorium nowo powstałej diecezji pokrywało się z ówczesnym województwem podlaskim. Powszechnie używano także nazwy: „diecezja podlaska”.

Pierwsze stulecie dziejów diecezji podlaskiej przypadło na okres zaboru rosyjskiego. Stąd życie religijne Kościoła na Podlasiu było w znacznej mierze skrzepowane polityką carską wobec katolicyzmu i polskości na tym terenie.

W 1819 r. pierwszym biskupem podlaskim został Feliks Łukasz Lewiński (1819-1825) dotychczasowy biskup pomocniczy włocławski. Zajął się zorganizowaniem struktur diecezjalnych i ujednoczeniem pracy duszpasterskiej. Rozwinął i patronował działalności charytatywnej w diecezji. Zmarł 5 kwietnia 1825 r. na terenie diecezji włocławskiej i został pochowany w podziemiach tamtejszej katedry.

Kolejny biskup Jan Marcei Gutkowski (1826-1842) okazał się gorliwym pasterzem diecezji i obrońcą praw Kościoła katolickiego, ale przez to wszedł w konflikt z rządem carskim. Jako „oporny wobec rządu” został wywieziony z diecezji 28 kwietnia 1840 r. w głąb Rosji. Na prośbę papieża zrzekł się diecezji w 1842 r. i mógł zamieszkać we Lwowie, gdzie zmarł 3 października 1863 r. Pochowany został na cmentarzu Łyczakowskim.

Przez 17 lat diecezja nie miała ordynariusza. Był to jeden ze sposobów nacisku caratu na Kościół rzymskokatolicki w ramach jego polityki rusyfikacyjnej i walki z Kościołem.

tolicki w ramach jego polityki rusyfikacyjnej i walki z Kościołem.

Biskupem został kapucyn, Beniamin Szymański (1856-1868), który starał się ożywić życie religijne w diecezji wprowadzając nabożeństwo majowe i nakazał przeprowadzenie misji ludowych w parafiach. Był w dobrych relacjach z duchowieństwem unickim i zachęcał swoich kapłanów do pomocy i współpracy z unitami.

Na terenie diecezji podlaskiej istniały parafie powstałe w wyniku zawarcia unii religijnej w Brześciu Litewskim (1596 r.). W Królestwie Polskim (Kongresowym) pozostała, po kasacie Unii w Cesarstwie rosyjskim (1839 r.), tylko jedna unicka diecezja chełmska, obejmująca także Podlasie.

W ramach represji po powstaniu styczniowym rząd rosyjski skasował w diecezji podlaskiej wszystkie zakony i ograniczył swobodę pracy duszpasterskiej. Miał za złe biskupowi jego brak współpracy z rządem oraz brak jednoznacznego potępienia ks. Stanisława Brzóska i innych kapłanów za ich udział w powstaniu. Dlatego 10 / 22 maja 1867 r. car Aleksander II skasował bezprawnie diecezję podlaską oddając ją pod zarząd biskupów lubelskich. Biskupa B. Szymańskiego wywieziono do klasztoru w Łomży, gdzie zmarł 15 stycznia 1868 r. i tam został pochowany.

Na terenie Podlasia i Lubelszczyzny carat przystąpił do ostatecznego zlikwidowania Kościoła unickiego. Unitów chciano siłą włączyć do prawosławia. Wielu księży i wiernych „opornych” wobec rusyfikacji aresztowano i wywieziono w głąb Rosji. Znana jest bohaterska postawa unitów w obronie swych świątyń i wiary w Drelowie (17 stycznia 1874 r.) i w Pratulinie (26 stycz-

nia 1874 r.), kiedy to wojsko zastrzeliło, w jednym jak i w drugim miejscu, przed świątynią 13 unitów raniąc prawie 200 osób. Prześladowanym i nawracanym siłą na prawosławie unitom przychodzili z pomocą kapłani łacińscy, którzy też byli za to represjonowani. Formalnie, oczekiwaną swobodę religijną dawał tzw. ukaz tolerancyjny z 1905 r., ale pozbawieni świątyń i kapłanów unicy przeszli do Kościoła rzymskokatolickiego.

W wyniku zmian politycznych po I wojnie światowej i dla potrzeb religijnych w odradzającej się Polsce, papież Benedykt XV 24 września 1918 r. ponownie przywrócił do życia diecezję podlaską. Jej ordynariuszem został bp Henryk Przeździecki (1918-1939), dotychczas kapłan archidiecezji warszawskiej, który zajął się zorganizowaniem na nowo diecezjalnych struktur życia religijnego i pracy duszpasterskiej. W tym celu jednym z pierwszych działań biskupa na polu prawodawczym w diecezji było przeprowadzenie synodu. Miał on uporządkować prawodawstwo diecezjalne w duchu przepisów nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r. oraz ujednolicić charakter i metody pracy duszpasterskiej w diecezji. Synod odbył się już w 1923 r.

2. Diecezja siedlecka czyli podlaska

Na prośbę biskupa H. Przeździeckiego papież Pius XI w 1924 r. przeniósł stolicę diecezji z Janowa Podlaskiego do Siedlec, a w następnym roku zmienił nazwę diecezji z „janowska czyli podlaska” na „siedlecka czyli podlaska”. Do diecezji uroczyście powróciły w 1927 r. obrazy Matki Bożej Leśniańskiej i Kondeńskiej, wywiezione wcześniej przez

Rosjan, a w 1929 r. odbył się I Diecezjalny Kongres Eucharystyczny.

Na terenie diecezji istniały prawie w każdej parafii bractwa i stowarzyszenia religijne tworzące wówczas Ligę Katolicką. W celu połączenia parafialnej pracy dobroczynnej, oświatowej, wychowawczej i społecznej w jedną centralną organizację, w latach trzydziestych XX w. przekształcono Ligę Katolickiej w Akcję Katolicką. Działała ona w każdej parafii obejmując 4 naturalne stany: mężczyzn, kobiet, młodzież męską i żeńską.

Z kolei w celu umożliwienia inteligencji katolickiej pogłębienia wiedzy religijno-moralnej i lepszego przygotowania członków Akcji Katolickiej do apostołstwa świeckich, w 1938 r. powstał w diecezji Instytut Wyższej Kultury Religijnej w Siedlcach. Dwukrotnie wzrosła liczba parafii (264) i duchowieństwa w diecezji (409 kapłanów). W okresie międzywojennym powstało 11 parafii obrządku wschodnio-słowiańskiego (neounia), a w 1938 r. rozpoczęto proces beatyfikacyjny Unitów Podlaskich.

Bp H. Przeździecki zmarł 9 maja 1939 r. w parafii Ortel Królewski podczas wizytacji kanonicznej i został pochowany w podziemiach katedry siedleckiej, jako pierwszy jej biskup w swojej diecezji.

W okresie okupacji hitlerowskiej diecezją kierował bp Czesław Sokółowski (1919-1951), dotychczasowy biskup pomocniczy, a od 1940 r. jako administrator apostolski. Lata wojenne dotknęły diecezję stratami osobowymi wśród księży i materialnym zniszczeniem kościołów. Biskup podnosił na duchu udręczony lud, zorganizował w Siedlcach tajne nauczanie dla alum-

nów seminarium duchownego. W jego diecezji znajdowali schronienie księża ukrywający się przed okupantem z innych diecezji. Zginęło 28 kapłanów w obozach i egzekucjach, a 35 było aresztowanych, torturowanych i osadzonych w obozach koncentracyjnych. Zniszczonych zostało 10 kościołów, a 158 uszkodzonych.

Po wojnie ordynariuszem diecezji został bp Ignacy Świrski (1946-1968). Ukierunkował pracę duszpasterską na odbudowanie zniszczeń materialnych w parafiach, a szczególnie na ratowanie Kościoła na Podlasiu przed degradacją moralną w trudnych czasach systemu komunistycznego. Przeprowadzone zostały misje we wszystkich parafiach diecezji, odbyło się pierwsze nawiedzenie kopii cudownego obrazu M.B. Częstochowskiej (1958-59 r.) w ramach wielkiej nowenny milenijnej, dokonano koronacji obrazu M.B. Leśniańskiej (1963 r.) i zakończono na szczęblu diecezjalnym proces beatyfikacyjny Unitów Podlaskich (1965 r.). Był biskupem okazującym z wielką troską pomoc najuboższym. Zmarł 25 marca 1968 r. i został pochowany w podziemiach katedry siedleckiej.

Następcą biskupa I. Świrskiego został bp Jan Mazur (1968-1996), dotychczasowy biskup pomocniczy lubelski. Ordynariusz zajął się wprowadzeniem w życie diecezji uchwał Soboru Watykańskiego II. Z licznych wydarzeń religijnych i duszpasterskich wymienić choćby należy: obchody 150 rocznicy powstania diecezji podlaskiej (1969 r.), misje Najświętszego Serca Pana Jezusa w całej diecezji (1976-1977 r.), peregrinacja obrazu M.B. Kodeńskiej (1980-1981 r.), rozpoczęcie Pieszej Pielgrzymki Podlaskiej na Jasną Górę (1981 r.), ko-

ronacja obrazu Matki Bożej w Woli Gułowskiej (1983 r.), drugie nawiedzenie kopii obrazu M.B. Częstochowskiej (1985-1986 r.), II Diecezjalny Kongres Eucharystyczny (1988 r.), koronacja obrazu Matki Bożej w Orchówku (1990 r.) oraz peregrinacja figury M.B. Fatimskiej (1996 r.). Wybudowano także nowy gmach seminarium duchownego w Nowym Opolu k/ Siedlec (1986-1990 r.), powstała rozgłośnia katolicka pod nazwą „Katolickie Radio Podlasie” (1992 r.), zaczął ukazywać się tygodnik diecezjalny „Podlaskie Echo Katolickie” (1993 r.) i powstał Instytut Teologiczny w Siedlcach (1994 r.).

3. Diecezja siedlecka

W związku z nową organizacją terytorialną Kościoła katolickiego w Polsce papież Jan Paweł II 25 marca 1992 r. zmienił dotychczasową nazwę: „diecezja siedlecka czyli podlaska” na „siedlecka” i odłączył z niej 49 parafii do diecezji drohiczyńskiej.

Proces beatyfikacyjny Unitów Podlaskich – Męczenników z Pratulina został już prawie ukończony w Rzymie. Natomiast w celu rozwoju trwającego kultu męczenników powstało Stowarzyszenie Pamięci Unitów Podlaskich „Martyrium” (1991 r.), które organizuje corocznie Dni Świadectwa Wiary w Pratulinie.

Bp J. Mazur został w 1996 r. zwolniony z urzędu ordynariusza po ukończeniu kanonicznego wieku 75 lat. W okresie jego pasterzowania w diecezji utworzono 23 parafie, wybudowano 54 nowe kościoły, 110 kaplic mszalnych oraz 144 plebanie i domy parafialne. Zmarł 26 września 2008 r. i został pochowany w katedrze siedleckiej.

Jego następcą został bp Jan Wiktor Nowak (1996-2002), dotychczasowy biskup pomocniczy gnieźnieński. Tenże biskup podjął dotychczasowe dziedzictwo diecezji włączając je w duchowe przygotowanie wiernych do przeżywania Wielkiego Jubileuszu Roku 2000. Diecezja oczekiwała beatyfikacji Męczenników Podlaskich. W rocznicę 400-lecia zawarcia Unii Brzeskiej (1596 r.) odbyły się w Pratulinie (11 czerwca 1996 r.) uroczystości z udziałem Episkopatu Polski, który przez dwa następne dni obradował na Konferencji Plenarnej w gmachu Wyższego Seminarium Duchownego. Historycznym i pierwszym tej miary wydarzeniem w dziejach diecezji było wyniesienie na ołtarze błogosławionych Wincentego Lewoniuka i 12 Towarzyszy, Męczenników z Pratulina, Unitów Podlaskich. Beatyfikacji dokonał papież Jan Paweł II w Rzymie 6 października 1996 r. Z diecezji siedleckiej udział wzięło ponad 2 tysiące pielgrzymów.

Błogosławieni Męczennicy z Pratulina, Unicy Podlascy stali się patronami trzyletnich diecezjalnych misji ewangelizacyjnych (1997-1999). Były one duchowym przygotowaniem diecezji do przeżywania Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 i Wizyty Apostolskiej Jana Pawła II w Siedlcach 10 czerwca 1999 r. To spotkanie wiernych z „Piotrem naszych czasów” na błoniach siedleckich było najdonioślejszym wydarzeniem w historii naszej męczeńskiej diecezji. Tak liczna obecność i modlitewna postawa wiernych były wyrazem głębokiej nadziei umocnienia w wierze ojców na progu trzeciego tysiąclecia.

Biskup podjął wiele decyzji administracyjnych o wymiarze duszpasterskim. Kościół w Pratulinie został po-

niesiony do rangi diecezjalnego sanktuarium bł. Męczenników Podlaskich. Również tytuł sanktuarium otrzymał kościół św. Józefa w Siedlcach (1999 r.). W trosce zaś o ciągłą i stałą formację intelektualną i duchową kapłanów wprowadził w 1996 r. „Studium permanens”. Utworzył Kapitułę Kolegiacką Łukowską (1997 r.). Odbyła się koronacja obrazu Matki Bożej w Parczewie (2001 r.). Przeprowadzone zostały diecezjalne kongresy: Powołań, Różańcowy, Ruchów i Stowarzyszeń Katolickich oraz III Eucharystyczny. Wybudowano w Siedlcach nowy gmach Centrum Charytatywno-Duszpasterskiego (2001 r.).

Kościół siedlecki przeżywał celebrację Jubileuszowego Roku 2000 w wymiarze diecezjalnym z celebracją wszystkich sakramentów świętych pod przewodnictwem biskupa. Po kilkumiesięcznej chorobie biskup zmarł 25 marca 2002 r. i został pochowany w podziemiach katedry.

Aktualnym biskupem siedleckim jest Zbigniew Kiernikowski, który objął kanonicznie diecezję 24 maja 2002 r., a uroczysty ingres do katedry odbył 7 czerwca tr.

Opracował i wprowadził w diecezji program duszpasterski o charakterze katechumenalnym „Chrzest w życiu i misji Kościoła” z corocznym kongresem eklezjologicznym. Powstała Diecezjalna Szkoła Muzyki Kościelnej i Szkoła Liturgiczną, a co roku odbywają się sympozja liturgiczne. Istnieje struktura nadzwyczajnych szafarzy Komunii św. Powstał diecezjalny system opieki i wsparcia kapłanów chorych i emerytów. Określono zasady współpracy i uposażenia duszpasterzy parafialnych. Biskup erygował 3 nowe parafie: pw. św. Michała Archaniola w Białej Pod-

laskiej (2004 r.); pw. bł. Męczenników Podlaskich w Siedlcach (2009 r.) i bł. Jana Pawła II w Sulbinach (2011 r.). Utworzył 2 Kapituły Kolegiackie: w Parczewie (2008 r.) i Garwolinie (2011 r.). Ustanowił 4 sanktuaria diecezjalne: Miłosierdzia Bożego w Białej Podlaskiej (2003 r.), M.B. Budzieszyńskiej w Mokobodach (2005 r.), M.B. Nieustającej Pomocy w Radzynie Podlaskim (2008 r.) i M.B. Królowej Rodzin w Parczewie (2008 r.). Zwołał IV Diecezjalny Kongres Eucharystyczny (2005 r.) i dwa diecezjalne kongresy Józefologiczne (2002 r., 2007 r.). Podjął szerokie konsultacje przygotowawcze do II Synodu Diecezji Siedleckiej i dokonał jego otwarcia 10 czerwca 2012 r.

Diecezja siedlecka przygotowuje się w wymiarze duszpasterskim i duchowym do Jubileuszu 200-lecia istnienia, który przypada w 2018 roku.

Biskupi diecezjalni

1. Feliks Łukasz Lewiński (1819-1825), pochowany we Włocławku;
1. Jan Marcei Gutkowski (1826-1842), zm. 3 października 1863 r., pochowany we Lwowie;
2. Beniamin Szymański (1856-1868), pochowany w Łomży;
3. Henryk Przeździecki (1918-1939), pochowany w katedrze siedleckiej;
4. Ignacy Świrski (1946-1968), pochowany w katedrze siedleckiej;
5. Jan Mazur (1968-1996), bp senior, zm. 28 września 2008 r., pochowany w katedrze siedleckiej;
6. Jan Wiktor Nowak (1996-2002), pochowany w katedrze siedleckiej;
7. Zbigniew Kiernikowski od 2002.

Biskupi pomocniczy

1. Franciszek Lewiński (1836-1854);
1. Józef Twarowski (1857-1866);
2. Czesław Sokołowski (1919-1951);
3. Marian Jankowski (1948-1962);
4. Waław Skomorucha (1962-1992), bp senior, zm. 25 sierpnia 2001;
5. Alojzy Orszulik (1989-1992), nominacja na biskupa łowickiego;
6. Henryk Tomasik (1992-2009), nominacja na biskupa radomskiego;
7. Piotr Sawczuk – nominacja 19 stycznia 2013 r., konsekracja 6 kwietnia 2013 r.

Zestawienie ogólne

- Katedra siedlecka – kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMPanny w Siedlcach;
- Kolegiaty: w Janowie Podlaskim (od 1924), w Łukowie (od 1997), w Parczewie (od 2008) i w Garwolinie (od 2011);
- Bazyliki Mniejsze: w Kodniu, w Leśnej Podlaskiej i w Parczewie;
- Sanktuaria Maryjne – 13 w tym 5 obrazów Matki Boskiej ozdobionych koronami papieskimi: Kodeń (1723), Leśna Podlaska (1963), Wola Gułowska (1982), Włodawa-Orchowek (1990) i Parczew (2001);
- Sanktuarium Błogosławionych Męczenników Podlaskich w Pratulinie (1997);
- Sanktuarium św. Józefa w Siedlcach (1999);
- Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Białej Podlaskiej (2003);
- Dekanatów – 25, parafii obrządku rzymskokatolickiego – 245 i jedna obrządku bizantyńsko-słowiańskiego (neounicka) w Kostomłotach;

- Kapłanów diecezjalnych – 676;
- Kapłanów zakonnych – 73;
- Braci zakonnych – 25;
- Sióstr zakonnych – 303;
- Wyższe Seminarium Duchowne im. Jana Pawła II – 64 alumnów;
- Instytuty zakonne męskie – 10 w 15 domach;
- Instytuty zakonne i świeckie żeńskie – 19 w 43 domach;
- Liczba wiernych w diecezji – ok. 721 tys.

II. DEKANAT RADZYŃSKI - PARAFIE, KAPŁANI I DUSZPASTERSTWO

Dekanat (gr. *deka*, łac. *decem* – dziesięć) to jednostka terytorialna w obrębie diecezji, obejmująca zazwyczaj kilka parafii, pozostająca pod kierownictwem dziekana. Przyjmuje się, że organizacja dekanalna w Polsce powstała w drugiej połowie XII w., a upowszechnienie jej dokonało się w XIII i XIV w. Pod koniec średniowiecza rola dekanatu zmalała. Dopiero Sobór Trydencki (1545-1563) polecił biskupom odnowienie i wzmocnienie organizacji dekanalnej we wszystkich diecezjach. Celem funkcjonowania dekanatu jest, według Kodeksu Prawa Kanonicznego, lepsze zespolenie działalności duszpasterskiej i realizacja zasady pomocniczości w diecezji.

W tym przedłożeniu zostaną tylko zarysowane dzieje dekanatu, z uwzględnieniem okoliczności jego powstania i rozwojem sieci parafialnej, aż do czasów współczesnych. Znajdzie się również wspomnienie o parafiach unickich i represjach za wierność unii. Wspomniane zostaną wojenne straty osobowe i naszkicowany charaktery-

styczny rys duszpasterstwa w dekanacie realizowany przez duchowieństwo.

1. Sieć parafialna

Dekanat radzyński w diecezji podlaskiej zaczął funkcjonować od roku 1867, kiedy to wszedł w życie nowy podział administracyjny Królestwa Polskiego, wprowadzony ukazem z 19/31 grudnia 1866 r. przez władze carskie. Było to posunięcie w ramach represji popowstaniowych, ułatwiające prowadzenia polityki rusyfikacyjnej, a także przygotowanie do likwidacji jedynej unickiej diecezji chełmskiej w Królestwie Polskim.

Na mocy tego aktu ponownie powstała gubernia siedlecka, wydzielona z guberni lubelskiej, do której została włączona w 1844 r. W skład guberni siedleckiej weszło 9 nowych powiatów: bialski, garwoliński, konstantynowski, łukowski, radzyński, siedlecki, sokółowski, węgrowski i włodawski. Ukaz nakazywał także nowy podział dekanalny według istniejących powiatów.

Dotychczas diecezja podlaska podzielona była na 10 dekanatów. Na skutek tego podziału administracyjnego także diecezja została zreorganizowana w podziale dekanalnym według istniejących powiatów. Rzymskokatolicka parafia w Radzynie należała do dekanatu międzyrzeckiego. Obejmował on 9 parafii: Kock, Komarówka, Kąkolewnica (filia), Łysobyki, Międzyrzec, Ostrówki, Radzyń, Serokomla i Wołyń. W nowo powstałym powiecie radzyńskim utworzono dekanat o tej samej nazwie, który w znacznej mierze był przekształconym dotychczasowym dekanatem międzyrzeckim. Nie weszły

do dekanatu radzyńskiego 3 parafie (Kock, Łysobyki i Serokomla) z dotychczasowego dekanatu międzyrzeckiego, zostały włączone do dekanatu łukowskiego.

W skład nowego dekanatu radzyńskiego weszły następujące parafie: 1. Komarówka, 2. Kąkolewnica (filia), 3. Międzyrzec – św. Mikołaja, 4. Ostrówki, 5. Radzyń – Trójcy Świętej, 6. Wołyń. Dekanat zatem składał się z 5 parafii łacińskich i jednej filii duszpasterskiej, a na jego terytorium mieszkało 18045 wiernych obrządku rzymskokatolickiego.

Rząd carski szykował się do likwidacji Kościoła unickiego w Królestwie Polskim i jedynej unickiej diecezji chełmskiej. Jej terytorium rozciągało się w znacznej części na terenie diecezji podlaskiej. Dlatego carat, chcąc osłabić dobre relacje między łacinnikami i unitami na Podlasiu, ukazem z 10/22 maja 1867 r. skasował diecezję podlaską. Było to wbrew prawu kanonicznemu. Diecezja została poddana administracji biskupów lubelskich. Dopiero papież Leon XIII 30 grudnia 1889 r. złączył kanonicznie diecezję podlaską z diecezją lubelską.

Nie zmienił się podział dekanalny mimo nowego podziału guberni w Królestwie Polskim, który wszedł w życie 1/14 września 1913 r. Powstała wtedy gubernia chełmska, a likwidacji uległa gubernia siedlecka, której części włączono do guberni chełmskiej, bądź do przekształconej terytorialnie guberni lubelskiej. W tej ostatniej znalazł się powiat i dekanat radzyński.

Wspomniany kształt terytorialny i stan posiadania parafii z 1867 r. zachował dekanat radzyński do chwili reaktywowania diecezji podlaskiej przez

Benedykta XV 24 września 1918 r. W tymże roku dekanat obejmował 5 parafii i jedną filię i liczył 49285 wiernych.

Ówczesny biskup podlaski Henryk Przeździecki polecił już w 1918 r., aby proboszczowie poświęcali świątynie pounickie, kiedyś zabrane lub zamknięte przez rząd carski i obejmowali opieką duszpasterską wiernych. W ten sposób w latach 1919-1920 na terenie dekanatu radzyńskiego zostało wznowionych jako łacińskie 7 parafii pounickich. Były to następujące parafie: Dołha, Drelów, Kolembrody, Polskowola, Przegaliny, Radcze, Rudno, i Szóstka. Dekanat radzyński liczył wtedy 14 parafii i 54822 wiernych obrządku łacińskiego.

W roku 1920 dokonano podziału dekanatu radzyńskiego, wydzielając nowy dekanat międzyrzecki. W dekanacie radzyńskim pozostały następujące parafie: 1. Kąkolewnica, 2. Komarówka, 3. Przegaliny, 4. Ostrówki, 5. Radcze, 6. Radzyń, 7. Rudno, 8. Wołyń. Dekanat liczył wtedy 47909 osób, wiernych obrządku rzymskokatolickiego.

W roku 1923 parafia Kąkolewnica została przyłączona do dekanatu międzyrzeckiego, zaś w następnym roku zniesiono dekanat kocki, a parafię Kock włączono do dekanatu radzyńskiego. Także do tegoż dekanatu włączono w 1925 r. parafię Ulan z dekanatu łukowskiego. Po tych zmianach dekanat liczył 9 parafii.

W okresie międzywojennym utworzono jeszcze dwie filie parafialne: Turów (1937 r.), kiedyś parafia unicka, wydzieloną z parafii radzyńskiej i Gąsioro (1938 r.) z parafii Ulan. Przed wybuchem II wojny światowej dekanat liczył 11 parafii i filii: Gąsioro (filia), Kock, Komarówka, Ostrówki, Przegaliny, Radcze, Radzyń - Trójcy Św., Rud-

no, Turów (filia), Ulan, Wołyń. Wiernych w dekanacie przed wybuchem II wojny światowej było 51285 osób.

Po II wojnie światowej w dekanacie radzyńskim powstała parafia Borki w 1945 r. W tym samym roku została odłączona z dekanatu parafia Ostrówki i przyłączona do dekanatu międzyrzeczkiego. W 1946 r. dekanat radzyński liczył tylko 48724 wiernych i obejmował 11 parafii i filii: Borki, Gąsioro (filia, parafia od 1984 r.), Kock, Komarówka, Przegaliny, Radcze, Radzyń Podlaski, Rudno, Turów (filia, parafia od 1988 r.), Ulan i Wołyń.

Ten stan liczbowy parafii w dekanacie utrzymał się do lat osiemdziesiątych XX w. Dopiero w tych latach można było budować, wysiłkiem i ofiarnością wiernych, nowe kościoły parafialne i kaplice potrzebne dla właściwej pracy duszpasterskiej.

W ramach kolejnej korekty granic dekanatów w 1985 r. przyłączono do dekanatu radzyńskiego parafię Wola Osowińska z dekanatu adamowskiego. Do dekanatu radzyńskiego została włączona parafia Poizdów, wydzielona w 1988 r. z parafii kockiej, którą następnie w 1992 r. przyłączono do dekanatu adamowskiego. Natomiast w 1994 r. odłączono z dekanatu parafię Rudno, włączając ją do dekanatu parczewskiego. W samym mieście Radzyń Podlaski zostały utworzone dwie nowe parafie: jedna pod wezwaniem Matki Boskiej Nieustającej Pomocy (1988 r.) i druga św. Anny (1994 r.). Tak więc do 1 sierpnia 1999 r., kiedy to biskup siedlecki utworzył w sąsiedztwie nowy dekanat komarowski, w dekanacie radzyńskim było 13 parafii: Borki, Gąsioro, Kock, Komarówka Podlaska, Przegaliny, Radcze, Radzyń Podlaski – Matki Boskiej

Nieustającej Pomocy, Radzyń Podlaski – Trójcy Świętej, Radzyń Podlaski – św. Anny, Turów, Ulan, Wołyń, Wola Osowińska. Do nowopowstałego dekanatu komarowskiego odłączono 3 parafie z dekanatu radzyńskiego: Komarówka Podlaska, Przegaliny i Radcze.

Według statystyki kościelnej z 1999 r. w dekanacie radzyńskim mieszkało 55870 wiernych obrządku rzymskokatolickiego, natomiast po odłączeniu wspomnianych 3 parafii z dekanatu liczba wiernych pomniejszyła się o prawie 5,5 tys. osób.

2. Kościoły unickie na terenie dekanatu

Carski nakaz dostosowania podziałów dekanatów według nowego podziału powiatowego dotyczył także diecezji chełmskiej, jedynej diecezji Kościoła unickiego w Królestwie Polskim. W granicach łacińskiego dekanatu radzyńskiego istniało 11 parafii unickich. Funkcjonowały one do 1875 r. czyli do likwidacji Kościoła unickiego w Królestwie Polskim. Obejmowały duszpasterstwem parafialnym około 14943 wiernych obrządku greckokatolickiego z unickiej diecezji chełmskiej. Były to następujące parafie unickie: Dołha, Drełów, Międzyrzec – Nowe Miasto, Międzyrzec Podlaski – Stare Miasto, Przegaliny Wielkie, Radzyń, Rudno, Ruskowola (obecnie Polskowola), Szóstka, Turów, Wołyń.

Godną przypomnienia jest postać ks. Jana Kalińskiego, kapłana unickiego i później biskupa nominata diecezji chełmskiej. Urodził się w 1799 r. w Radzynie, ukończył seminarium duchowne w Chełmie i został kapłanem unickim

kim w 1822 r. Był proboszczem w Choroszczyńce i Konstantynowie. Otrzymał w 1863 r. papieską nominację na unickie biskupstwo chełmskie. Jednak z racji na zdecydowaną postawę nominata w obronie Kościoła unickiego, rząd carski nie dopuścił do przyjęcia sakry biskupiej. Rządził diecezją w okresie wydarzeń powstania styczniowego i pierwszej próby caratu zlikwidowania unickiej diecezji w Królestwie Polskim. Został aresztowany w nocy 22 września 1866 r. i wywieziony do Wiatki (obecnie Kirów) nad Wołgą. Tam zmarł 19 października 1866 r., na drugi dzień po przybyciu na zesłanie. Jego pamięci umieszczona została w 2009 r. tablica pamiątkowa w kościele Trójcy Świętej w Radzynie Podlaskim.

Heroiczną postawę w obronie wiary i jedności Kościoła z papieżem okazali parafianie w Drełowiu. Tam 17 stycznia 1874 r. przed świątynią parafialną zostało zastrzelonych przez wojsko carskie 13 unitów, a rannych było około 180 osób. Męczeństwo miało miejsce na początku realizowanego planu likwidacji Kościoła unickiego w Królestwie Polskim. Unitów chciano siłą włączyć do prawosławia. Wielu „opornych” wobec rusyfikacji unitów, księży i wiernych aresztowano i wywieziono w głąb Rosji.

Carat zlikwidował unicką diecezję chełmską w 1875 r., a wszystkie parafie unickie zamieniono na cerkwie prawosławne. Chociaż tzw. ukaz tolerancyjny z 17/30 kwietnia 1905 r., pozwalał byłym unitom powrócić do swego obrządku, ale oni zapisywali się do Kościoła łacińskiego, ponieważ nie posiadali swoich świątyń.

W ramach represji wobec duchowieństwa i parafii łacińskich za pomoc

okazywaną prześladowanym unitom, zamykano także kościoły łacińskie i likwidowano parafie. Taki los spotkał parafię Wohyń, zamkniętą w latach 1888-1906 i przyłączoną do parafii Komarówka.

Warto również wspomnieć o ruchu neounijnym na terenie diecezji siedleckiej w okresie międzywojennym XX w. Jego orędownikiem i opiekunem był bp H. Przeździecki, który utworzył w swojej diecezji 11 parafii w obrządku bizantyjsko-słowiańskim (wschodnio-słowiańskim) dla byłych unitów, którzy chcieli być w łączności z Rzymem, ale pragnęli zachować liturgię wschodnią.

Na terenie dekanatu radzyńskiego w okresie międzywojenny nie było parafii neounickich. Jedynie parafia Szóstka, wcześniej pounicka, której świątynia została rekuncyliowana w 1919 r., najpierw była parafią rzymskokatolicką. Do 1920 r. należała do dekanatu radzyńskiego, a następnie do międzyrzeckiego. Parafia neounicka w Szóstce została utworzona w 1931 r. na prośbę wiernych, ale wtedy należała ona już do dekanatu międzyrzeckiego.

3. Straty wojenne

Dotkliwą stratą materialną na terenie dekanatu podczas drugiej wojny światowej było zniszczenie kościoła parafialnego w Kocku i kościoła filialnego pw. Serca Jezusowego w Radzynie. Zniszczeniu uległy także inne zabudowania parafialne, m.in. spłonęła plebania parafialna w Radzynie, a wraz z nią archiwum dziekańskie i parafialne.

Duchowieństwo poniosło także straty osobowe. Spośród duszpastarzy pracujących w dekanacie, zginęło

podczas okupacji hitlerowskiej 5 księży. Byli to następujący kapłani diecezji siedleckiej: ks. Franciszek Bogucki, proboszcz parafii Przegaliny (zm. 24 września 1941 r. w Dachau); ks. Franciszek Drelowicz, wikariusz parafii Radzyń (zm. 4 maja 1942 r. w Dachau); ks. Szymon Sidewicz, proboszcz parafii Wołyn (zm. 27 października 1941 r. w Oświęcimiu); ks. Roman Ryczkowski, proboszcz parafii Rudno rozstrzelany 30 maja 1940 r. wraz z 51 wiernych swojej parafii. Również śmierć poniósł ks. Edmund Kamrowski, wysiedlony kapłan diecezji chełmińskiej, pracujący w latach okupacji w diecezji siedleckiej. W chwili aresztowania (22 listopada 1943 r.) był wikariuszem w Kocku, a rozstrzelany został 27 stycznia 1944 r. w Lublinie.

Kilku kapłanów z dekanatu radzyńskiego zostało aresztowanych, przesłuchiowanych i osadzonych w więzieniach i wysłanych do obozów. Ks. Konstanty Grzybowski, jako prefekt w Radzynie, został aresztowany 1 listopada 1939 r., przetrzymywany w miejscowym areszcie i po kilkunastu dniach zwolniony 14 listopada 1939 r. Ks. Marian Sitkowski, proboszcz par. Rudno, został aresztowany 13 grudnia 1940 r. i uwięziony na Zamku w Lublinie. Stamtąd wywieziono go najpierw do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu (8 stycznia 1941 r.), a następnie do obozu w Dachau (4 maja 1941 r.), skąd został zwolniony 9 kwietnia 1942 r.

Szczególnie represjonowani byli kapłani z parafii Kock. Trzykrotnie był aresztowany ks. Józef Guzowski, miejscowy wikariusz. Najpierw w październiku 1939 r. i po kilku dniach zwolniony. Kolejny raz był aresztowany 2 listopada tr. i osadzony na Zamku w Lu-

blinie, skąd został zwolniony 25 marca 1940 r. Ponownie w tym roku został aresztowany i osadzony w Radzynie, zwolniono go 19 czerwca 1940 r.

13 listopada 1939 r. jednocześnie aresztowano trzech kapłanów z Kocka, proboszcza i dwóch wikariuszy. Byli to: ks. Władysław Pogonowski, proboszcz, i wikariusze: ks. Czesława Wrzosek i Marian Zalewski. Wszyscy zostali uwięzieni w Radomiu, ale szczęśliwie tego samego dnia ich zwolniono (23 marca 1940 r.) zwolnieni i powrócili do parafii.

Co było przyczyną tych aresztowań? Może denuncjacja, a może represje okupanta na terenie niedawnej bitwy pod Kockiem z armią gen. Franciszka Kleeberga na początku października 1939 r.

Nie omawia się w tym artykule ofiar wśród ludności cywilnej, ruchu oporu i strat materialnych podczas okupacji hitlerowskiej w latach II wojny światowej. Jest to zagadnienie godne osobnego opracowania.

Przypomnieć należy, że z terenu dekanatu radzyńskiego pochodziły dwie siostry nazaretanki, które w grupie 11 polskich sióstr poniosły śmierć męczeńską z rąk hitlerowców w Nowogrodzku 1 sierpnia 1943 r. Były to: s. Felicyna (Paulina Borowik) ur. 30 sierpnia 1905 r. w Rudnie (wtedy parafia Komarówka, obecnie Rudno) i s. Daniela (Eleonora Józwik) ur. 25 stycznia 1895 r. w Poizdowie (wtedy parafia Kock, obecnie Poizdów). Papież Jan Paweł II 5 marca 2000 r. wyniósł na ołtarze polskie nazaretanki (Maria Stella Adela Mardosewicz i Dziesięć Towarzystek) jako Błogosławione Męczennice z Nowogrodzka. Siostry złożyły swoje życie w ofierze za aresztowanych członków

polskich rodzin i za kapłana.

Warto przypomnieć także osobę ks. Lucjana Niedzielaka (1908-1947), skrytobójczo zamordowanego w okresie komunistycznym, proboszcza parafii Polskowola, która w latach 1919-1920 należała do dekanatu radzyńskiego. Był kapłanem od 1932 r., a po kilku wikariatach został w 1943 r. administratorem Polskowoli i tutaj doczekał zakończenia wojny. W kraju następowały czasy władzy komunistycznej, która podjęła walkę z podziemiem państwowym i członkami oddziałów partyzanckich oraz rozprawę ideologiczną z Kościołem. Wieczorem 5 lutego 1947 r. przyszedli na plebanię dwaj nieznanymi mężczyźni, wywieźli księdza z domu i za stodołą go zastrzelili. Uroczystości pogrzebowe odbyły się w Polskowoli, a ostatecznie ciało ks. Lucjana zostało pochowane 11 lutego w rodzinnej parafii Huszlew. Jeden z zabójców księdza został trzy dni później zastrzelony przez oddział walczącego podziemia. Ówczesna władza komunistyczna szerzyła informacje oskarżające zbrojne podziemie o zabójstwo księdza. Jednak według zebranych relacji osób i materiałów źródłowych ze zbiorów Archiwum Diecezjalnego w Siedlcach wynika, że sprawcami śmierci księdza byli funkcjonariusze Urzędu Bezpieczeństwa i osoby związane z ówczesnym systemem komunistycznym. Z kolei w literaturze poświęconej działalności Armii Krajowej w okresie okupacji hitlerowskiej i powojennym ks. Lucjan jest wymieniany jako kapelan oddziałów partyzanckich. Także przeprowadzone przez IPN w Lublinie w latach 2006-2007 śledztwo prokuratorskie dowiodło, że ks. L. Niedzielak poniósł śmierć jako ofiara komunizmu w rozumieniu

Ustawy z 18 grudnia 1998 o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Znalazły się tam m.in. informacje wytworzone przez UB, w których postawę ks. L. Niedzielaka charakteryzowano jako „reakcyjną i niechętną władzy, wspierającego ludzi z lasu”.

Pamięć o ks. Lucjanie trwa nadal w parafii Polskowola, której był proboszczem i tam został zamordowany. 27 maja 2009 r. Szkoła Podstawowa w Polskowoli przyjęła jego imię.

Konferencja Episkopatu Polski podjęła w 2008 r. decyzję o przygotowaniu i przeprowadzeniu procesu beatyfikacyjnego Męczenników Wschodu (ofiar komunizmu z lat 1917-1989). Proces ten ma dotyczyć osób, którym została zadana śmierć z nienawiści do wiary, przez ludzi związanych z wrogim do religii katolickiej systemem totalitarnym, jakim był komunizm. Dlatego diecezja siedlecka podjęła w 2010 r. oficjalne działania procesowe o włączenie ks. L. Niedzielaka, jako kandydata z diecezji siedleckiej w tym procesie beatyfikacyjnym. Mamy nadzieję, że w przyszłości będzie on zaliczony przez Kościół do grona męczenników – ofiar komunizmu.

4. Nowe kościoły, kapłani i duszpasterstwo

Dekanat radzyński, jako jednostka terytorialna w dekanalnym podziale diecezji, w pełni uczestniczył w życiu diecezjalnym przez duszpasterstwo realizowane w poszczególnych parafiach. Na terenie dekanatu w XX stuleciu wybudowano 7 murowanych kościołów będących ośrodkami duszpasterstwa.

Są to następujące parafie z podaniem lat budowy nowego kościoła i wymienieniem ówczesnego proboszcza: Turów (1937 r., ks. Eugeniusz Petrykowski), Borki (1958 r., ks. kan. Leopold Mosak), Poisdów (1985-1987, ks. kan. Marian Podstawka), Radzyń Podlaski, pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy (1985-1993, ks. prał. Witold Kobyliński i ks. prał. Henryk Hołoweńko), Wola Osowińska (1990-1994, ks. kan. Jan Madej), Radzyń Podlaski, pw. św. Anny (1996-1999, ks. Henryk Domański) i Gąsiorzy (1997-2001, ks. Sylwester Borkowski).

Przypomnieć w tym miejscu wypada choćby tylko najistotniejsze i charakterystyczne wydarzenia religijne i duszpasterskie po II wojnie światowej. Dwukrotnie odbyło się nawiedzenie wszystkich parafii przez kopię obrazu Matki Bożej Częstochowskiej, pierwsze w latach 1958-1959 i drugie w latach 1985-1986. Miały miejsce peregrynacja kopii obrazu Matki Bożej Kodeńskiej (1980-1981) i figury Matki Bożej Fatimskiej (1996) oraz misje ewangelizacyjne w latach 1997-1999, połączone z nawiedzeniem relikwii błogosławionych Męczenników Podlaskich, Krzyża Pratułińskiego i obrazu M.B. Leśniańskiej.

Natomiast spośród różnych form pracy duszpasterskiej wśród młodzieży należy wspomnieć, dość wczesne powstanie i prężny rozwój ruchu oazowego w dekanacie, szczególnie na terenie parafii radzyńskiej Trójcy Świętej. Był to jeden z pierwszych ośrodków tego ruchu w diecezji. Zapewne owocem tego duszpasterstwa były liczne powołania kapłańskie i zakonne wśród młodzieży męskiej i żeńskiej. Szczególnie w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku dekanat radzyński był

w czołówce, jeśli chodzi o liczbę alumnów w seminarium duchownym diecezji siedleckiej (pomijając obecność w innych seminariach). Dlatego też podczas Diecezjalnego Kongresu Powołań w 1998 r. miała miejsce stacja kongresowa w radzyńskim kościele M.B. Nieustającej Pomocy, podczas której modliła się młodzież z dekanatów radzyńskiego i adamowskiego. Były i są liczne powołania żeńskie z tego dekanatu. Wiele sióstr zakonnych w Polsce pochodzi z parafii dekanatu radzyńskiego.

Mówiąc o powołaniach należy wspomnieć przynajmniej trzech kapłanów-rodaków z Radzynia, którzy zasłynęli na polu naukowym jako nauczyciele uniwersyteccy. Ks. prof. Stanisław Kamiński (1919-1986), filozof, metodolog, teoretyk i historyk nauki. Studia seminaryjne rozpoczął jeszcze w latach drugiej wojny światowej w Siedlcach i otrzymał święcenia kapłańskie w 1946 r. Rozpoczął studia na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim i całe swoje życie oraz pracę naukową związał z tą uczelnią. Już od 1947 r. prowadził zajęcia dydaktyczne, uzyskał doktorat w 1949 r., a tytuł profesora otrzymał w 1970 r. Był wieloletnim dziekanem Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej KUL i współtwórcą tzw. lubelskiej szkoły filozofii klasycznej w zakresie jej metodologicznych podstaw. Autor ponad 335 publikacji naukowych. Został odznaczony w 1982 r. kanonią gremialną Kapituły Katedralnej Siedleckiej. Utrzymywał żywy kontakt z diecezją siedlecką i parafią radzyńską. Choroba nowotworowa była przyczyną jego śmierci 21 marca 1986 r., pochowany został w Lublinie.

Ks. prof. płk. Jerzy Syryjczyk (1950-2009), kanonista, wykładowca prawa kanonicznego na Akademii Teologii

Katolickiej i następnie na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Urodził się w Wohyniu, ale od 4 roku życia mieszkał w Radzynie Podlaskim. Ukończył seminarium duchowne w Siedlcach i w 1974 r. otrzymał święcenia kapłańskie. Po dwóch latach pracy na wikariacie rozpoczął studia stacjonarne na Wydziale Prawa Kanonicznego Akademii Katolickiej w Warszawie. Zajęcia dydaktyczne podjął w 1978 r., a w 1979 r. uzyskał stopień doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego. Przeprowadził habilitację w 1983 r. i objął w 1985 r. stanowisko docenta. Był prodziekanem (1987-1990) i dziekanem (1990-1996) Wydziału Prawa Kanonicznego ATK. Do końca życia pracował na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW jako profesor nadzwyczajny od 1990 r. Był cenionym znawcą prawa kościelnego. W 1991 r. podjął także pracę w Ordynariacie Polowym Wojska Polskiego i w stopniu pułkownika pełnił urząd wikariusza generalnego do 2004 r. Prowadził także wykłady w Wyższym Seminarium Duchownym w Siedlcach w latach 1989-1997, a od 1984 r. był sędzią w Sądzie Biskupim Siedleckim. Odznaczony został w 2001 r. godnością prałata honorowego i posiadał odznaczenia państwowe i wojskowe. Zmarł nagle 13 stycznia 2009 r. w Warszawie i pochowany został w Radzynie Podlaskim.

Ks. abp prof. Andrzej Dzięga, urodzony w 1952 r., seminarium duchowne ukończył w Siedlcach i w 1977 r. otrzymał święcenia kapłańskie. Przez 5 lat pracował jako wikariusz, a od 1982 r. podjął studia stacjonarne na Wydziale Prawa Kanonicznego KUL. W 1988 r. uzyskał stopień naukowy doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicz-

nego i rozpoczął pracę naukowo-dydaktyczną na KUL. Obronił habilitację w zakresie prawa kanonicznego, a od 1998 r. jest profesorem KUL i prowadzi zajęcia dydaktyczne z zakresu kościelnego prawa procesowego oraz polskiego prawa rodzinnego. Czynn timer zaangażowany był w strukturach administracyjnych trzech diecezji: siedleckiej (notariusz i sędzia Sądu Biskupiego oraz wicepostulator w procesie beatyfikacyjnym Męczenników Podlaskich), drohiczyńskiej (wikariusz sądowy i promotor pierwszego Synodu Diecezji Drohiczyńskiej) i w Ordynariacie Polowym (kanclerz Kurii Biskupiej). 7 października 2002 r. Jan Paweł II mianował go biskupem sandomierskim. Benedykt XVI 21 lutego 2009 r. mianował bpa Andrzeja Dzięgę arcybiskupem metropoli- tą szczecińsko-kamieńskim.

Statystyka dekanatu

W ramach podsumowania zarysu dziejów dekanatu radzyńskiego, krótkie zestawienie statystyczne:

- diecezjalne sanktuarium maryjne w par. pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Radzynie Podlaskim, ustanowione dekretem biskupa siedleckiego z 25 grudnia 2008 r.;
- parafii w dekanacie jest 10 i tyluż proboszczów;
- wikariuszy w dekanacie jest 13 i pracują w 6 parafiach;
- księży emerytów jest 3, mieszkają w parafiach: M.B. Nieustającej Pomocy i Trójcy Świętej w Radzynie Podlaskim i w Ulanie, jako byli proboszczowie tych parafii;
- dom zakonny Sióstr Służek w Kocku;

- liczba katolików w ostatnim dziesięcioleciu zmniejszyła się o około 4 tys. osób i według danych z 2011 r. na terenie dekanatu radzyńskiego go mieszkało 46646 wiernych.

Dziekani dekanatu radzyńskiego

- 1867-1890 - ks. Franciszek Wasilewski, zm. 19 grudnia 1890 r. w Radzynie Podlaskim,
- 1891-1896 - ks. kanonik Jakub Łubkowski, zm. 25 lipca 1904 r. w Łukowie,
- 1896-1920 - ks. prałat Tadeusz Osiński,
- 1920-1922 - ks. Edward Szubstarski, zm. 23 listopada 1922 r. w Wołyniu,
- 1922-1940 - ks. prał. Tadeusz Osiński, zm. 2 maja 1940 r. w Radzynie Podlaskim,
- 1940-1941 - ks. prał. Aleksander Ejme, zm. 16 kwietnia 1960 r. w Garwolinie,
- 1941-1945 - ks. kan. Konstanty Grzybowski,
- 1945-1946 - ks. prał. Witold Makarewicz, zm. 20 maja 1972 r. w Sawicach,
- 1946-1947 - ks. kan. Konstanty Grzybowski, zm. 7 czerwca 1964 r. w Kostowcu, adiec. warszawska,
- 1947-1967 - ks. kan. Tadeusz Wądołowski, zm. 20 sierpnia 1967 r. w Radzynie Podlaskim,
- 1967-1972 - ks. Edward Skolimowski, zm. 6 stycznia 1982 w Radzynie Podlaskim,
- 1972-1989 - ks. prał. Witold Kobyliński, emeryt w Siedlcach,
- 1989-1999 - ks. kan. Zbigniew Chaber, zm. 21 października 2011 r. w

Radzynie Podlaskim,

- 1999-2008 - ks. prał. Kazimierz Musiej, emeryt w Radzynie Podlaskim,
- 2008-2011 - ks. kan. Jan Czapski, zm. 10 września 2011 r. w Radzynie Podlaskim,
- 2011 - ks. prał. Roman Wiszniewski, aktualny dziekan i proboszcz parafii M.B. Nieustającej Pomocy w Radzynie Podlaskim.

BIBLIOGRAFIA

Wykaz bibliograficzny obejmuje tylko najistotniejsze źródła archiwalne i drukowane oraz opracowania niezbędne do przedstawienia tematu i zestawień statystycznych.

I. Źródła archiwalne

Archiwum Diecezjalne w Siedlcach

- Akta Osobiste: ks. Bogucki Franciszek, ks. Drelowiec Franciszek, ks. Dziega Andrzej, ks. Kamiński Stanisław, ks. Kamrowski Edmund, ks. Niedzielak Lucjan, ks. Ryczkowski Roman, ks. Sidewicz Szymon, ks. Syryjczyk Jerzy.
- Akta Parafii: Borki; Gąsiorzy; Kock; Radzyń Podlaski, M.B. Nieustającej Pomocy; Radzyń Podlaski, św. Anny; Radzyń Podlaski, Trójcy Świętej; Turów; Ulan; Wołyń; Wola Osowińska.
- Dekanat Radzyński, t. 1-2.

II. Źródła drukowane

Catalogus cleri saecularis ac regularis Dioecesis Podlachiensis anno Domini 1862, [w:] Ordo Divini Officii Dioecesis

- Podlachiensis* 1862, Varsaviae 1862.
- Catalogus cleri saecularis ac regularis Dioecesis Lublinensis et Janoviensis seu Podlachiensis pro anno 1918*, [w:] *Directorium Divini Officii ac Missarum ad usum utriusque Dioecesis Lublinensis et Janoviensis seu Podlachiensis pro anno Domini 1918*, Lublini [b.r.].
- Catalogus Ecclesiarum et Cleri Dioecesis Podlachiensis seu Janoviensis pro anno Domini 1920*, [w:] *Ordo Divini Officii Dioecesis Podlachiensis seu Janoviensis pro anno Domini 1920*, Varsaviae 1920.
- Catalogus universi cleri saecularis et regularis Dioecesis Lublinensis an. Dni. 1871*, [w:] *Directorium Divini Officii Dioecesis Lublinensis pro anno Domini 1871*, Lublini (b.r.).
- Dziennik Praw Królestwa Polskiego*, Warszawa 1866, t. 66 (1866) nr 219 s. 115-119, 295-297.
- Informator Diecezji Siedleckiej 2011*, Siedlce 2011.
- Katalog Diecezji Siedleckiej 1999*, Siedlce 1999.
- Katalog Diecezji Siedleckiej 2003*, Siedlce 2003.
- Katalog kościołów i duchowieństwa diecezji siedleckiej na rok 1929*, Siedlce 1929.
- Katalog kościołów i duchowieństwa diecezji siedleckiej na rok 1947*, Siedlce 1947.
- Wiadomości Diecezjalne Podlaskie, Organ urzędowy Kurii Diecezjalnej*, Siedlce 1918-1992.
- Wiadomości Diecezjalne Siedleckie, Organ urzędowy Kurii Diecezjalnej*, Siedlce 1993
- dzielo*, red. B. Błoński, Siedlce 2008.
- Błoński B., *Biskup Henryk Przeździecki – pierwszy ordynariusz wskrzeszonej diecezji siedleckiej czyli podlaskiej*, „Wiadomości Diecezjalne Podlaskie” 58 (1989) nr 4-5, s. 156-163.
- Błoński B., *Biskup Jan Wiktor Nowak pasterz „Świętego Kościoła Siedleckiego”*, „Szkice Podlaskie” z. 10 (2002), s. 261-268.
- Bronk A., Majdański S., Stępień A., Kamiński Stanisław, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 8, Lublin 2000, kol. 508-511.
- Dudka F., *Zarys historyczny dziejów diecezji siedleckiej*, [w:] *Katalog Diecezji Siedleckiej 2003*, Siedlce 2003, s. 40-52; tenże, *Kościół Siedlecki* [w:] *Informator Diecezji Siedleckiej 2005*, Siedlce 2005, s. 39-51.
- Dyłałowa H., *Dzieje Unii Brzeskiej*, Warszawa-Olsztyn 1996.
- Fręchowicz T., *Diecezja podlaska*, [w:] *Życie religijne w Polsce pod okupacją hitlerowską 1939-1945*, red. Z. Zieliński, Warszawa 1982, s. 428-437.
- Górska M. T. CSFN, *Męczennice z Nowogródka*, „L’Osservatore Romano”, (wyd. pol.) nr 2 (2000), s. 55-58.
- Jacewicz W., Woś J., *Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945*, z. 4, Warszawa 1978, s. 343-364.
- Jarmuł S., *Szkice z dziejów Radzyna Podlaskiego i byłego powiatu radzyńskiego*, Radzyń Podlaski 1995.
- Magnificat anima mea Dominum*, Arcypasterzowi [biskupowi Janowi Mazurowi] z okazji 25-lecia pasterzowania w Kościele Siedleckim, red. H. Tomasik, K. Korszniewicz, J. Józwick, bdm. [Siedlce 1993].
- Niebelski E., *Ksiądz Jan Kaliński - ostatni*

obrońca unii na stolicy biskupiej chełmskiej, „Ateneum Kapłańskie” R:85 t. 20 z. 503, s. 84-95.

Pawluk T., *Dekanat*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t 3, Lublin 1979, kol. 1114-115.

Postuszeństwo Ewangelii – Eucharystia. Księga jubileuszowa dedykowana Biskupowi Zbigniewowi Kiernikowskiemu w 10. rocznicę sakry biskupiej i posługi pasterskiej w diecezji siedleckiej, red. M. Czubak, B. Kondracka, M. Paluszkiewicz, Siedlce 2012.

Pruszkowski J., *Martyrologium czyli męczeństwo Unii św. na Podlasiu*, cz. 1 i 2, Woodbridge, N. J. 1983.

Rzemieniuk F., *Kościół katolicki obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (Neounia)*, Lublin 1999.

Semeniuk T., *Kalendarium dziejów parafii Św. Trójcy w Radzynie Podlaskim oraz Dekanatu Radzyńskiego*, Radzyń Podlaski 2011.

Tyszkiewicz J., *Podlasie: kształtowanie się nazwy i terytorium do końca XIX stulecia*, „Prace archiwalno-konserwatorskie na terenie województwa siedleckiego”, z. 3 (1982), s. 3-17.

Fot. Paweł Żochowski